

સંવત ૧૯૮૩માં ગુજરાતમાં ભયંકર વરસાદ

ગુજરાતમાં જળપ્રલય અને વરસાદથી થયેલું નુકસાન

ધર્માવી પ્રસિદ્ધ કરનાર:
પટેલ મકનભાઈ દેસાઈભાઈ
ખંભોળજી તા. આણંદ,
જિલ્લો ખેડા

પ્રત ૪,૦૦૦

સંવત ૧૯૮૩

*

ઇ. સ. ૧૯૨૭

કીમત ૦-૧-૦

ગુજરાતમાં થએલો જળ-
પ્રલય અને વરસાદથી થએલું નુકશાન

જળપ્રલય તો જોરમાં આયો રે કાળો ફર તો વરતાયો ટેક
સંવત ઓગણીસે ત્યાસીમાં તો અશ્વાડે વદ જાણી રે,
દસમથી તે અમાસ સુધીમાં જળજળ ને જળ પાણી રે. જળ. ૧
બારે મેઘ તો ચઢી આવ્યા ને ગુજરાત કયું ધુળધાણી રે,
પર્વત સરખા પડી ગયા ને ડુંગર ગયા તાણી રે. જળ. ૨
સાત દીન તો વરસાદ વરસ્યો વરસે મુસળધાર રે,
સાઠ ધંચ તો પાણી પડીયું વરતાયો કાળો ફર રે. જળ. ૩
વાયુ વેગે વાદળ નાસે સુપડે જળને નાંખી રે,
ગોળા ગળડે વાયુ ફેરા ભણુકાર લાગે ભાંગી રે. જળ. ૪
હિંચા બંગલા હડી ગયા ને કાષ્ટનું ન ચાલે બળ રે,
ઝુંપડાં હતાં તે તણાઈ ગયાં ને નીચાં પડીયાં ધર રે. જળ. ૫
જોશી ડોસી પંડિત પુરાણી શેઠ શાહુકાર સૌ ત્રાસે રે,
છોકરાં છૈયાં પડ્યાં મુકીને સૌ જીવ લઈ ત્યાં નાસે રે. જળ. ૬
નદી નાળાં છલકાઈ ગયાં ને તલાવ ગયાં ફાટી રે,
દેશ ગુજરાત તો બોળાઈ ગયો ને વાવેતર દીધું દાટી રે. જળ. ૭
આજવા તલાવે હિંધું વાયું ગાઉ પચીસમાં પાણી રે,
બસેતેર કુટ તો હિંચું ચઢીયું પાળ ગઈ છલકાણી રે. જળ. ૮
ઉત્તર દીશાથી કાંસ ફાટ્યો કાતર મોટું કીધું રે,
સાઠ પુટ પહોળું કાતર પડીયું પાણી નાહું સીધું રે. જળ. ૯
બબે વાંસ પુર પાણી ઉછળે ત્રણ મૈલ જમ પહોળુ રે,
વચલાં ગામ તો તણાઈ જમ ને જોર કરે ત્યાં બહોળુ રે. ૧૦
ગામ દીબીનું તલાવ ફાટ્યું કામ જ કુડાં કીધાં રે,

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પ્રાચીનશાસ્ત્ર

[ગુજરાતી કૌટુંબિક વિજ્ઞાન]

અનુક્રમાંક ૧૩૬૨૫

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગુજરાતનાં જાત્રામય અને
વરસાદની પહેલું પુસ્તક
વિષય સં. ૪૩૫૫૨૨૩૭૦-૧૭૨૩

અરધી રાતે તલાવ ફાટયું વચલાં ગામ તે લીધાં રે. જળ. ૧૧
 વડોદરા આવતાં બંને તલાવનું પાણી થયું તે એક રે,
 વિશ્વામિત્રીમાં બેગાં થઇને ગામ તણાયાં અનેક રે. જળ. ૧૨
 વાયુ વેગે પાણી નાહું વડોદરા શહેરમાં પેહું રે,
 ચારે બળરે પેહું પાણી જઇ મેડા મથાળે બેહું રે. જળ. ૧૩
 અરધું શહેર તો કુળી ગયું ને બંગલા ગયા પડી રે,
 નાગરવાડો તમામ છુડી ગયો ને લોકો ગયા હિપલે માળે ચઢી રે. જળ. ૧૪
 ડાંડીઆ બળર તો કુળી ગયું ને શહેરમાં ફરે ત્યાં હોડી રે,
 હાથી તરાપે માણસ કાઢ્યાં હીંમત સૌની તોડી રે. જળ. ૧૫
 દીગંબર સરખા કુળી ગયા ને પૈસા મુક્યા પડતા રે,
 જેની કૂંકે પર્વત ફાટે તે નર દીકા જળમાં મરતા રે. જળ. ૧૬
 લખપતી તો હુંટાઇ ગયા ને ઝાડે બાથો બરતા રે,
 વડ બાવળે ચઢી ગયા ને પાંચ દીન લાંબા કરતા રે. જળ. ૧૭
 ગોધરાથી તો શેઠીઆ લોકે મદદ ઘણેરી કીધી રે,
 રાંધ્યુ અનાજે મોકલી દઇને દશ દીન મદદ દીધી રે. જળ. ૧૮
 ટપાલ તાર તો બંધ હતો ને બંધ હતી રેલ્વેગાડી રે,
 આફ્રિક કચેરીઓ બંધ હતી ને તણાઇઓ ઘોડાગાડી રે. જળ. ૧૯
 રેલ્વે સડકો તુટી ગઇ ને લોક કુળી ત્યાં થયા રે,
 સગે સાગવે પેશી જાય તે દીઠે ઝોળખાણુ ચાલ્યા રે. જળ. ૨૦
 શ્મસાનમાં તો પાણી પેઠાં ઘેરજ મુડાં બાળે રે,
 હજારો લોક તો દયાઇ ગયા ને કેટલાંક જળને જળે રે. જળ. ૨૧
 વિશ્વામિત્રીમાં માણસ તણાયાં આવી તાળે લટક્યાં રે,
 એક કેદીએ જીવતાં કાઢ્યાં પંદર વીશ ત્યાં વળગ્યાં રે. જળ. ૨૨
 વડ બાવળે બાથો બીડે દીલમાં ઘોચાય શૂળ રે,
 સેંકડો મનુષ્ય તો તણાઇ ગયાં ને વિશ્વામિત્રીમાં પુર રે. જળ. ૨૩
 મહીસાગર તાપી રેવાજમાં પુલે પાણી જાય રે,

- શેઠી વાતક સાગરમતીમાં પાણી ગહુ જલકાય રે. જળ. ૨૪
- શેઠી ફાટી ગોમતી જલકાષ ડાકાર તો તણાય રે,
ગામ મુઆલનું તલાવ ફાટયું સાવલી તો અંપલાય રે. જળ. ૨૫
- આડાં ગાડાં માણસ તણાયાં સૌ ગયા હીંમત હારી રે,
એક બહાદુરે જીવતાં કાઢ્યાં શેઠીમાં મનુષ્ય ચાલીસ રે. જળ. ૨૬
- શેઠી ફાટી ઉમરેઠ આવી ઝોડ ખંભોલજ ત્યાંય રે,
ત્યાંથી પાણી નાહું તે બાકી ચીખોદરા આજુદ માંય રે. જળ. ૨૭
- બાકરોલ બોયું કરમસદ બોયું નાહું પાણી જાય રે,
પેટલાદમાં તો પાણી પેહું લોકને કુટાવી જ હાય રે. જળ. ૨૮
- નવ વાગતાંનો સુમાર થતાં ગણી જલકષ છે શેઠી રે,
દશ ગાઉના પટમાં પહોળું પાણી જાય હેલકરી રે. જળ. ૨૯
- મહેમદાવાદમાં પેહું પાણી ખંભાલી યુડયું છેક રે,
ધરાં સધળાં પડી ગયાં ને છાપડું રહ્યું એક રે. જળ. ૩૦
- ગામડાં ધણાં બોરાધ ગયાં ને શેઠીએ માઝા મુકી રે,
જળ વધાવ્યું ધણાક લોકે ત્યારે શાંતી કીધી રે. જળ. ૩૧
- શેઠી કાંઠો સાગર જણે સૌનો સાથે આવ્યો કાળ રે,
નરનારીના વિજેગ પડીઆ રાતાં મુક્યાં બાળ રે. જળ. ૩૨
- મહીસાગરમાં તો મહા ભયંકર પુલે પાણી જાતું રે,
નાળાં તુટ્યાં કાતર પાડ્યાં જળડ તોફાન થાતું રે. જળ. ૩૩
- મહીસાગર કાંઠો ભયંકર પુરથી સૌને ચિન્તા થઇ રે,
ચાર મુસાફર કુખી ગયા ને બાદરવાની હોડી તણાઇ રે. જળ. ૩૪
- મહીસાગરે માઝા રાખી હદમાં જઇને ઉભી રે,
દયા મહેર તો વળી ધણી જ કીધી કાષને નથી તે દુભી રે. જળ. ૩૫
- રેવાજીમાં તો ચઢી રેલને ભર્ય ખાલી કીધું રે,
કેલનપુર ને બીલુપર તો સમુળગુ બોળી દીધું રે. જળ. ૩૬
- રેવાજીકાંઠો ભરપુર રેલમાં ભર્ય કુણુ કુણુ માય રે,

મગર માછલાં તણાઇ આવે ને ઢોર તણાયાં જાય રે. જળ. ૩૭
 તાપીથી તો આંતરો દીધો નુકસાન નથી કોઇ વાતે રે,
 સુરત તરફ તો સાડેં હવું ને નથી નુકસાન કોઇ ભાતે રે. જળ. ૩૮
 સાગરમતી તો સાગર જણે દરીઓ નાખીજ દીધો રે,
 અમદાવાદમાં તો પાણી પાણી બણકાર ધણોક કીધો રે. જળ. ૩૯
 ખાવન મીલમાં પાણી પેઠું જંગલા પડ્યા હેઠ રે,
 માલતાલ તો કહોવી ગયા ને મેડે પાણી ઠેઠ રે. જળ. ૪૦
 સાગરમતીમાં સાગર ભરીઓ હીંમત સૌ કાઈ હાર્યા રે,
 જળ જળ દરીઓ થઇ રહ્યો ને શેઠ શાહુકાર સૌ માર્યા રે. જળ. ૪૧
 વાત્રક નદીમાં વાંધો ધણો સધળાં ગામ તો બોર્યા રે,
 ધણાંક ગામ તો બોળાઇ ગયાં ને રાખ થઇને રોળ્યાં રે. જળ. ૪૨
 કચ્છ કાઠીઆવાડ તો બોરાઇ ગયું ને જળજેં તોફાન જગ્યું રે,
 નદીઓ ફેટલીક છલકાઇ ગઇ ને પશુ પંખી તો ભાગ્યું રે. જળ. ૪૩
 સલુણ સંખેડા સામરખાને ચાંગા વળી ચકલાશી રે,
 રાંઠેલ આખડોલ બોરાઇ ગયાં ને વડથલ ને વગાશી રે. જળ. ૪૪
 જરોદ જંબુસર જખલા ને જીટોડીઆ ને જાંખરીઆ રે,
 વડોદ વાઘોડીઆ પડી ગયાં ને બેઠવું ને વળી બોરીઆ રે. જળ. ૪૫
 ખંભોલજ ખાનપુર ખાનકુવાને ત્રણેલ તારાપુર રે,
 અજરપુરાને અબુપુરામાં નુકસાન તો ભરપુર રે. જળ. ૪૬
 કણુલા કારેલી કરખડી ને કંજોડા ને કરમશીઆં રે,
 કણુભઇ કંજરી કુંજરાવમાં તો ધરાં ધણાંજ પડીઆં રે. જળ. ૪૭
 વસો વઢવાણ વીરમગામને વેરાને વડતાલ રે,
 વસઇ વીરોલ વશનપુરામાં નુકસાન તો બેહાલ રે. જળ. ૪૮
 સાવલી સંદેસર શીવરાજપુર ને નાવલી ને નરસંડા રે,
 પાખજ પીપલગ તો બોરાઇ ગયાં ને ઉમરેઠ ઉતરસંડા રે. જળ. ૪૯
 બાલેજ ભરોડા બાટપુરા ને આણંદ અમદાવાદ રે,

નાપુ નાપાડ તો બારે દુઃખમાં માતર મહેમદાવાદ રે. જળ. ૫૦
 બાજવા બહુથા બાંમણુગામ ને હમીરપુરા ને હાથજરે,
 કડી કલોલમાં નુકશાન બહુ છે લતીપુરા ને લાછરજ રે. જળ. ૫૧
 કાસોર કાંમરોલ કરમસદ ને ગાના ને ગામડી રે,
 સાંઠાસાલ સમલાયામાં નુકશાન અતી વેણા ને વાંઠવાળી રે. જળ. ૫૨
 પાલેજ પાલણુપુર પણસોરા ને ડાકોર ડભાશી રે,
 લાંબવેલ લાલપુરા તો ભરપુર બુઝાં બાદરણ બેટાશી રે. જળ. ૫૩
 ઘોળકા ધંધુકા ઘોળાજીને આશી ને અગાસ રે,
 રણોલી રાણીઆમાં નુકશાન ધણું અંબાલી ને અડાસ રે. જળ. ૫૪
 ધણાંક ગામ તો બોરાઇ ગયાં ને મનુષ્ય દોર ગયાં મરી રે,
 દશ વરસે તો ધવા નહિ વળે લોકની દશા વળી રે. જળ. ૫૫
 ખડચુ ખડીઆટે ખંભોળજમાં જળ આવી ત્યાં થોબચું રે,
 જળજળ સાગર થઇ રહ્યું તે હનુમાન બાંકે રોકચું રે. જળ. ૫૬
 ભઇલાલ ગીરધરે ભાવ કરીને જળની સ્તુતિ કીધી રે,
 કાશી ત્રીકમે કરૂણા કરીને સૌને હિંમત દીધી રે. જળ. ૫૭
 ધન્ય ધન્ય એવા દયાવંતોને કરીયાં પરમારથ કામ રે,
 અખંડ શોભા વધે તેમની પ્રભુ આપને વૈકુંઠ ધામ રે. જળ. ૫૮
 જાડ તાડ તો પડી ગયાં ને મુઝાં પશુ પંખી ને દોર રે,
 સાગ આવળ તો ગળડી ગયા ને પડીયાં કોતરકોર રે. જળ. ૫૯
 પશુ તણાય પંખી તણાય માથે લમીઓ કાળ રે,
 ફેટલીક સ્ત્રીઓ તણાઇ ગઇ ને કમરમાં બાંધ્યાં બાળ રે. જળ. ૬૦
 વાવેતર તમામ તણાઇ ગયું ને તમાકુનાં ધરૂં કોવાઇ રે,
 કપાસ ફેટલાક બોરાઇ ગયા ને ધરતી ગઇ છે ધોવાઇ રે. જળ. ૬૧
 કાદરા સરખા કાઢવાઇ ગયા ને ડાંગર ગઇ દબાઇ રે,
 બાજરીનો તો પાક નથી ને ધરતી પડતર થઇ રે. જળ. ૬૨
 માજન લોકે મદદ કીધી આખ્યાં વસ્ત્ર ને વ્યન રે,

મુંગધથી તો શેડીઆ લોકે આપ્યું ધરમાદા ધન રે. જળ. ૬૩
 સરકારથી તો તગાવી આપી મદદ સૌને દીધી રે,
 દેશ ગુજરાત તો પાયમાલ થયો ને લજ્યા સૌની લીધી રે. જળ. ૬૪
 કરોડો રૂપીઆનું નુકશાન થયું પાપ રહ્યું છે પાખી રે,
 સાંખ્યું હશે તે કાઠક ખાશે પુછી જો મધમાખી રે. જળ. ૬૫
 કુદરત રૂઠે ત્યાં કાઠનું નવ ચાલે અન્યાય તો વરતાયો રે,
 ખાંન ભાણેજની માઝા નવ રાખી આ અવસર તો આગ્યો રે. જળ. ૬૬
 કાકી ભત્રીજના વેપાર થયા ને મોટા નાની નવ જોયું રે,
 ગાપદીકરીના વેપાર થાય છે આપે માતમ જોયું રે. જળ. ૬૭
 ભાષ્યનેના કાંતે સાંજળ્યા અતીશે અન્યાય થાય રે,
 ગૌચરાહ તો ભાગી નાંખ્યા ને પાપ તો ઉભરાય રે. જળ. ૬૮
 ઉછીનું લાવીને આપે નહિ ને અંતે થાય છે લડવા સામો રે,
 હાથે કરીને હાથે ભોગવશે અંતે આપો તેવું પામો રે. જળ. ૬૯
 અરે ઉલ્લુઓ આ શું સમજ્યા કળયુગ હળાહળ આવ્યો રે;
 માથા ઉપર તો મરણુ ભમે છે જરા પરભુની ખીક લાવો રે. જળ. ૭૦
 ધન હોય તો વાપરો હાથે અન્તે ધુળ થઈને ઠરશે રે,
 વીલે મોઢે મરી જશેને અગ્ની સાથે જળશે રે. જળ. ૭૧
 કંચન કેરી કાયા ઝરી જશે ને ભુતની પેરે ભમશે રે,
 ઉધાડી મુડીએ ઉડી જશે ને રાખની સાથે રમશે રે. જળ. ૭૨
 શા માટે તું સુષ રહ્યો છું અચેત પામર પ્રાણી રે,
 માથા ઉપર તો મરણુ ભમે છે તેની ખજર ના જાણી રે. જળ. ૭૩
 ધામધુમ ધંધામાં ધાયો સમર્થા નહિ વનમાળી રે,
 મારાતારામાં આયુષ ગુમાયો સમર્થા નહિ ગીરધારી રે. જળ. ૭૪
 ગુજરાતમાં જળપ્રલય આવ્યો નદીનાળાં તો ભરપુર રે,
 વાવેતર તંમામ જોળાઈ ગયાં ને છોકરાં ખાસે ધુળરે. જળ. ૭૫
 રાંમ ભજો તો લીલાલેર છે નહિ તો કાળો કેર રે,

પાપ તને તો લીલાલેર છે નહિ તો યુજમાં ફરે રે. જળ ૭૬
 દાસ મકનની વીનતી બાપ હૈયે ધરને આજ રે,
 જળદેવની સ્તુતિ કરોને પરશુ રાખે લાજ રે. જળ ૭૭
 લેહિઆ પટેલનો દીકરો ને મકનદાસ મુજ તણું છે નામ રે,
 દેશ હિંદુસ્તાન ગુજરાત મધ્યે ખંભોલજ માઈ ગામ રે. જળ ૭૮
 કીશોરદાસ રમજના મહેલા મધે મુજતણો મુકામ રે,
 આવતા જતા મીત્રો મારા બહેનો બધયો આવવું મારે ઠામરે. જળ. ૭૯
 સુવા ખેસવા સગવડ આપીશ જમવા નહિ ખેસે કંઈ દામ રે,
 સ્વદેશી બાપઓ વડીલ મારા મુજ સરખું લખજો કામ રે. જળ. ૮૦
 શું લેખ આવ્યા શું લેખ જવું આખર જવું ધશ્વર ધામ રે,
 ખે કર બેડી વંદુ છું મિત્રો સૌને મારા રાંમ રાંમ રે. જળ. ૮૧

વરસાદથી થએલું નુકશાન

સંવત ૧૯૮૩માં ગુજરાતમાં જળપ્રલય થવાથી નુકશાન ભયં-
 કર થયું છે. પૃથ્વીમાં વધારે અતીતિ તથા પાપ વધે છે ત્યારે પરમે-
 શ્વર કાં તો જળપ્રલય, કાં તો અગ્નિપ્રલય કે કાં તો રોગપ્રલય કરે
 છે. વધારે પાપ વધવાથી વધઘટ હોય તે કાપીને સરખુ કરે છે. આ
 વરસમાં ચમત્કારી વરસાદ એવો વરસ્યો કે પ્રથમ જ્યાં વદી ૧ ને
 દીવસે વરસાદ એકદમ વરસવાથી તળાવો ભરી દીધાં. પછીથી અશ્ણાડ
 સુદમાં વરસાદ વરસવાથી તળાવમાં પાણી માંડ શક્યું નહિ માટે તે
 પાણીથી દેશમાં કાતરેકાતર પાડી દીધાં. અને નેવાનું પાણી મોભારે
 ચઢાવી દીધું અને વાવેતર બોરાણુવારી જમીનમાં બોરાણ મથું.
 પછીથી અશ્ણાડ વદી ૧૦થી તે અખાસ સુધીમાં એવો ચમત્કારી
 વરસાદ થયો કે એવો વરસાદ તો સો યસો વરસ હિપર થયો નહિ

હોય. સાત દિવસ સુધીમાં એવો વરસાદ થયો. વાયરાના ગોળા એવા આવવા માંડ્યા કે જાણે તોપોના ભડાકા થતા હોય. રાતદિવસ ખીક લાગે એવો ભયંકર વાયુ તથા વરસાદ થવા માંડ્યો તેથી બધા ગુજરાતપ્રાંતમાં ધણુંજ નુકસાન થયું તથા ધરાં પડી ગયાં અને કેટલાંક માણસ મરી ગયાં. આજવા તળાવનું પાણી બસે ને તેર પુટ ઉચું ચઢી ગયું એટલે તલાવથી ઉત્તરદિશામાં પશ્ચિમ તરફ કાંસ કાઢેલો છે તેમાં વધઘટનું પાણી રાખવા સાડ ચોસઃ બારાં મુકેલાં છે, તે બારાંમાંથી વધારેનું ત્રણ ફુટ પાણી છોડ્યું તથા બંગલા આગળથી ટાવરનું પાણી છોડ્યું તથા તળાવથી ઉત્તરદિશામાં ગામ અસોજ તરફ મોટો કાંસ કાઢેલો છે, તે કાંસ ગામ અડીસન અને કોદરવાયા ગામની વચ્ચે આવેલો છે. કાંસમાં પાણી નહિ માવાથી કાંસ ફાટ્યો, તે સાઠ પુટ પહોળું અને ચાલીસ પુટ ઊંડું કોતર પાડીને પાણી નીકળ્યું. તે પાણી તથા ગામ ટીંબીનું તળાવ ફાટ્યું એટલે બંને તલાવનું પાણી આગળ જતાં ભેગું થયું એટલે રસ્તામાં બંને વાંસપુર પાણી ઉંચું ઉછળવા માંડ્યું, અને ચાર માઇલમાં પહોળું નાદું એટલે રસ્તામાં જેટલાં ગામ આવે તે તમામ તાણી નાખ્યાં. તેમાં ધરાં, માણસ, ઘેર, પશુપંખી તમામ તણાઇ ગયું. રસ્તામાં ટીંબી, ખટારા, ઇંટોલી, કોટંબી, કલનપુર, બીલુપુર તે તમામ ગામડાં તણાયાં અને તે પાણી ઉછાળાબેર વડોદરામાં આવ્યું એટલે વિશ્વામિત્રીમાં ત્રણે પાણી ભેગાં થયાં એટલે વડોદરા શહેરમાં મેડા મથાળ પાણી એક બે માળસુધી ચઢી ગયું. સ્ટેશન સુધી બંને માથોડાં પાણી થઇ ગયું એટલે સ્ટેશન ઉપરનું તમામ માણસ ત્યાંનું ત્યાં રોકાઇ ગયું. તે ચાર દિવસ સુધી ત્યાંનું ત્યાં બૂખ્યું ને બૂખ્યું બેસી રહ્યું. ઝોશીસોના અમલદારો ત્યાંના ત્યાંજ રહ્યા. દુકાનદારો દુકાનમાં ને દુકાનમાં તેમજ ધરમાંનાં માણસો ધરમાં રહ્યાં. શહેરમાં હોડીઓ તથા વાંસના તરાપા ફરવા

માંડયા. તેમાં લોકોને બેસાડી તથા હાથી ઉપર બેસાડીને ઉંચાણ-
વાળી જગ્યાએ લઈ જવામાં આવતાં હતાં. કેટલીયે ઘોડાગાડીઓ
ઘોડા સહિત તણાઈ ગઈ અને માણસો પણ તણાઈ ગયાં. ગામડાંનાં
ધણી માણસો વડોદરામાં વિશ્વામિત્રી નદીમાં તણાઈ આવ્યાં હતાં.
કેટલીક પેટીઓ, પટારાં અને મનુસો તણાઈ આવી હતી. વડોદરા-
માં ડાંડીઆ જળર. નાગરવાડો, ભોમવાડો, ગોલવાડ વગેરેમાં એક
બે માળ સુધી પાણી પાંચ દિવસ સુધી કાયમ રહ્યું, તેથી ઉંચા
જંગલ તથા નાનાં તમામ ધરો પડી ગયાં. ધરો પડવાથી હજારો
માણસો તેના તળે દળાઈને મરી ગયાં. દુકાનોમાં પાણી પેસી જવાથી
લોકોનો માલ તથા પૈસા તણાઈ ગયા. અનાજના ભરેલા કાથળા
પલળી ગયા અને તે પાંચ દિવસ સુધી પાણીમાં પલળવાથી અનાજ
કાઢવાઈને ઊગી નીકળ્યું, એટલે તે અનાજ લોકોએ ભાગોળે કાઢી
નાખ્યું. ખાંડની ભરેલી થેલીઓ પાણીમાં ઝાગળી જવાથી
લોકોને ભારે નુકસાનમાં ઉતરવું પડ્યું છે અને હવાપાણી પણ
કાઢવાણને લીધે જગડી ગયાં છે.

એક ધરમાં આઠ ભાઈ હતા, તે ધર પડવાથી જધા દળાઈને
મરી ગયા. એક ધરમાં સાત માણસ હતાં, તેમાંથી એક નાનો છોકરો
નિશાળે ગએલો હતો તે જીવતો રહ્યો, અને બાકીનું છ માણસ
જમવા બેઠેલાં હતાં તે એકદમ ધર પડવાથી દળાઈને જધાં મરી
ગયાં. એક પત્થરના કારખાનામાં સોળ માણસ કામ કરતાં હતાં,
તે જંગલો પડવાથી જધાં માણસ દળાઈને મરી ગયાં. ટપાલ, ટેલી-
ફોન, તાર ઝોરીસો, કચેરીઓ તમામ જધાં હતાં. આગાડીઓ
તમામ જધાં હતી. વિશ્વામિત્રીમાં આગળથી તણાઈ આવેલી મરેલી
સ્ત્રીની જગલમાં બે મરેલાં છોકરાં હતાં. બીજી એક સ્ત્રી કેડે બાંધેલા
છોકરા સાથે તણાઈ આવી હતી. વિશ્વામિત્રીમાં ગોવાજેટના સ્ટેશન
ઉપર કેટલાંક તણાઈ આવેલાં, પંદર વીસ માણસ ગાડીના તારે

કટકી રહ્યાં હતાં તે ત્યાંનાં ત્યાંજ મરી ગયાં ફેટલાંક ઓડો
 ઉપર આવીને વળગેલાં હતાં. એક ફેદીએ પંદર વીસ માણસ
 જીવતાં આવેલાં તાણી કાઢ્યાં. ફેટલાંક વિદ્યાર્થીઓએ વાંસના તરાપા
 કરીને તેમાં માણસો બેસાડીને કાઢ્યાં. હજારો ઢોરો મરી ગયેલાં
 વિશ્વામિત્રીમાં તણાઇ આવ્યાં. જગર ખાલી પડવાથી ફેટલાંક લુટારા
 લોકોએ તરાપા કરીને તેમાં બેસીને દુકાનોમાંથી ઘણા માલ ચોરી
 કરીને લેઇ ગયા. લોકોનાં ઘર પડવાથી લોકો સરકારી જંગલ તથા
 જોશીસોમાં પેસી ગયા કમાટી જાગમાં પાણી ભરાવાથી તમામ
 જનવરો વાઘ સિંહ સુહાં મરી ગયાં, વિશ્વામિત્રીના પુલ ઉપર પાંચ
 સાત ફુટ પાણી જતું હતું. જ્યાં શહેરમાં માણસો પાંચ સાત દિવસ
 સુધી ભૂખે મુઝ્યા. ગોધરાથી શેડીઆ લોકોએ ઘણી મદદ કરીને દાળ
 ભાતના દેગડે દેગડા ભરીને ગાડીમાં મોકલી દીધા. તથા દૂધપુરી ને
 ભજ્યાં ડાળા ભરીને મોકલી દીધા. તે લોકોએ ખાધું ત્યારે જીવતા
 રહ્યા. રેલ્વે ગાડીમાં પુલ તથા નાળાં અને સડકો તુટી ગઇ. આવે
 વખતે ફેરોસીનની બે દુકાનો મળગી હતી. આજવા તળાવ ફાટ્યું
 એટલે લોકો તો જીવ કષ્ટ નાહા. અને જ્યાં ઉધાકું મકાન દીકું ત્યાં
 પેસી ગયા. આજવા તળાવના કાંસમાં થઇને મગરમાછલાં તણાઇ
 આવતાં. વ્યંકટપુરા આગળ પાણીમાંથી જહાર નિકળેલો એક મગર
 મારી નાખ્યો. તે આસરે ચાલીસ પચાસ મણુ તોલનો હશે. વ્યંકટ-
 પુરા આગળ રેલ્વેનો પુલ હતો તેની ગટરો અને થાંભલા તણાઇ
 ગયા અને પુલ તુટીને સાફ થઇ ગયો. ગાયકવાડી રેલ્વે તો આઠ
 દશ મહીને શરૂ થાય તેવો સંભવ હતો. રેલ્વે કંપનીને કરોડો રૂપિયા-
 નું નુકશાન હતું. તાપી, રેવાજી, વિશ્વામિત્રી, મહીસાગર, શેઠી,
 વામક, મેની, સાખરમતી વગેરે નદીઓમાં પુલ ઉપર પાણી જતું
 હતું. ભરૂચ પણ પાણીના રેલને કારણે ખાલી કરાવ્યું હતું.
 તાપી કિનારે ભયંકર ખીક હતી. મહીસાગર કાંઠે જગજગર તોફાન

હતું. વડોદરા સુરત, ભરૂચ, ડભોઇ, પાવાગઢ, ગોધરા, રાજગઢ, ઠામરા, અમદાવાદ, મહેમદાવાદ, નડીઆદ, આણંદ, બોરસદ, પેટલાદ, અંભાત, ડાકોર, કચ્છ, કાઠિયાવાડ વગેરે તમામ જગ્યાએ વરસાદનું ભારે જોર હતું. ડાકોર તરફ શેઠી નદીમાં પાણી નહિ માવાથી ડાકોરમાં પેઠું અને યધા શહેરમાં બધે માથોડાં મેડા મથાળ સુધી પાણી ચઢી ગયું. દુકાનોમાં પાણી પેસી જવાથી લોકોના માલ કહોવાઇ ગયા. શેઠી નદીના કાંડા ઉપરનાં ગામો તણાયાં. તેમાં લોકોનાં કેટલાંય ઘોર, ગાડાં, ડમણીયાં, પેટી, પટારાં, મનુસો તથા પૈસાટકા તણાઇ ગયા. શેઠી નદીમાં એક બહાદુર માણસે નદીમાં એક બાવળના ઝાડને એક હાથે ગાય બીડવીને બીજે હાથે લાંબી વાંસી ઝાલીને તણાતાં આવેલાં પંદર વીસ જીવતાં માણસો બહાર ખેંચી કાઢ્યાં. આ રીતે તે માણસે ઘણા માણસોના જીવ બચાવ્યા. શેઠીમાં નવ વાગતાને સુમારે ભારે તોફાન થયું. નદીનું પાણી છ ગાઉ પટમાં પહોળું જવા માંડ્યું. આથી અંભાલીના સ્ટેશનથી મહેમદાવાદ સુધી રેલ્વેગાડીની સડક ઉપર બધે માથોડાં પાણી થઇ ગયું અને અંભાલી ગામ તમામ તણાઇ ગયું. નદીનું પાણી નહિ માવાથી રસ્તો તોડીને બીજે માર્ગે પાણી નીકળ્યું. તે પાણી ત્યાંથી નીકળી ડાકોર થઇને ઉમરેઠ તરફ વળી ગયું અને પાણી ત્યાંથી નાકું તે ઓડ અંબોળજની સીમ વચ્ચે થઇને રાસનોલ તરફ થઇને ચિખોદરાના કાંસમાં પડ્યું. ત્યાંથી આણંદ થઇને બાકરાલ, કરમસદ, પેટલાદ વગેરે ગામોમાં થઇને ઠેક અંભાત પહોંચ્યું.

ગુજરાતમાં બચંકર વરસાદથી દરેક ગામ દીક સેંકડે ચાલીસ પચાસ ધર પડી ગયાં તથા કેટલાંક ગામ તો સમુજગાં તણાઇ ગયાં. વડોદરામાં ત્રીજા ભાગનાં ધર પડ્યાં હશે. દેશનાં નાનાં મોટાં ધણાં ઝાડ પડી ગયાં. અનાજ તથા કપાસીઆનું વાવેતર તમામ કાવાઇ ગયું. તમાકુનાં ધર કાહવાઇ ગયાં. આખા દેશમાં લીલો દુકાળ પડ્યો.

છે. ટપાલ બંધ હોવાથી લોકો પોતના સગાને ત્યાં પગે ચાલીને ખજર જોવા જતા હતા. ગુજરાતમાં કોઈકોઈ જગ્યાએ બળ્ખે માથોડાં, કોઈ ઠેકાણે વાંસપુર પાણી વહેતું હતું. અમદાવાદમાં સાગરમતીમાં ભયંકર પુર આવવાથી બધા શહેરમાં પાણી ભરાઈ ગયું. શહેરમાં પાણી ભરાઈ જવાથી બધી મીલોમાં અને દુકાનોમાં પાણી પેસી ગયું. શહેરમાં કરોડો રૂપિયાનું લોકોને નુકશાન થયું. કેટલાક બંગલા પડી ગયા. અને ભોગ જોગે શ્રાવણ માસમાં અમદાવાદમાં અગ્નિ-પ્રલય થયો તેથી ૨૫૦ ઘર બળીને સાફ થઈ ગયાં. તેમાં લોકો પાયમાલ થઈ ગયા. વાતક કાંઈ પણ બાણું નુકશાન થયું છે. કચ્છ કાડિયાવાડ તરફ ઘણાં ગામો તણાઈ ગયાં. અમારા ગામના સંદેવાર તળાવનું પાણી હતુમાન આગળ ખડીઆટ ઉપર આવ્યું હતું. ગામના પોલીસપટેલે જળદેવીને સ્તુતિ કરીને જળને વધાવી લીધું તેથી પાણી ત્યાં બળી રહ્યું, નહિ તો ગામમાં પેસવાનો સંભવ હતો. ગામનાં ત્રણસેં ઘરાં પડી ગયાં છે.

હું મકનદાસ પણ તેજ વખતમાં ગામ શિવરાજપુર ગએલો હતો. તે ત્યાંનો ત્યાંજ આઠ દિવસ સુધી રોકાઈ ગયો હતો. વરસાદના તોફાન પહેલાં અસાડ વદી ૧૦ ને દિવસે અમે ઘેરથી નીકળ્યા તે મહીસાગર પાર હોડીમાં બેસીને સાવલી તરફ ચાલી નીકળ્યા. અને ત્યાંથી પાંચની ગાડીમાં બેઠા. પછી રાતના દશ વાગતાં શિવરાજપુર ઉતર્યા. તે વખતે મહાભયંકર વરસાદ થવા માંડ્યો તેથી સુખે દુઃખે અમે ગામમાં ગયા. ત્યાં મેં મારા એક મિત્રને ત્યાં મુકામ કર્યો. પછી વરસાદને કારણે ત્યાંના ત્યાંજ રોકાઈ ગયા. અને ચાર દિવસ શિવરાજપુરમાં રહ્યા. એટલામાં વરસાદ એવો થયો કે શહેરમાં બધે માથોડું માથોડું પાણી થઈને જળજળ બંબાકાર થઈ રહ્યું. જાણે દરીઓ લાવીને ઠાલવી દીધો હોય તેમ થઈ રહ્યું. લોકો ગભરાઈ ગયા અને જણ્યું કે આતો કંઈ ઇશ્વરી કાપ થયો. પછી અમે તો

ગભરાઇ ગયા. એટલે એક માણસ સાથે લઇને અમારા ઘર તરફ ચાલી નીકળ્યા. ચાલતાં ચાલતાં વચ્ચે દેવ નદી આવી. તેમાં રેલ્લેના પુલ ઉપર પાણી જતું હતું તેવા પાણીમાં અમે પુલ ઉપર ચાલ્યા. ઉંચે જોઇને ચાલીએ તો સલેપાટનાં પાટીઆની ઠોકરો પગમાં વાગે અને નીચે જોઇને ચાલીએ તો વહેતા પાણીનું પુર જોઇને આંખમાં ભમરી ચકરી આવે એટલે પડુ પડુ થઇ જતા. મહામુશીબતે પુલની બહાર નીકળ્યા. પછીથી પાણીના વહેરાની કાતરડીઓમાં કમરપુર પાણીમાં તણાતા તણાતા ફેટલેક છેટે નીકળ્યા. રસ્તામાં બીજી એક નદી આવી તેમાં સો ફુટ પહોળું પાણી જતું હતું. તેમાં અમે દશ બાર માણસ એક બીજના હાથ જાલીને ઉતરવા મંડ્યા એટલે પાણી અમારી ફેડ બરોબર આવતું. પાણીમાં અર્ધા લોકો તણાવા મંડ્યા. હું પણ તણાવા મંડ્યો. અમારા તો હોંસકોસ ઉડી ગયા અને અમે તો બળધું કે હવે તો રાજરામની સ્વારીમાં ચાલતા થયા. મારી પાસે લુગડાંની પોટલી હતી તેમાં ત્રણસો રૂપિયાના નોટ હતા, તે પોટલી બગલમાં ધાલીને એવી દયાવી કે તેને વટવા દીધી નહિ અને સાથેના માણસનો પકડેલો હાથ છોડ્યો નહિ. અર્ધા માણસો ત્રીસેક ફુટ સુધી તણાયા એટલે સામી બાજુએ પાંચસાત દયાળુ માણસો ટોરાં ચારતા તે અમોને તણાતા જોઇને આવી પહોંચ્યા અને અમને બધાને બહાર કાઢ્યા.

ધમ્મરની દયાથી અમે જીવતા રહ્યા. પછી અમે આજવા તળાવ પાસે વ્યંકટપુરા ગામમાં આવ્યા. ત્યાં રાત રહીને બીજે દિવસે વડોદરા તરફ ચાલી નીકળ્યા. કાંસનું પાણી ફાડેલું હતું તે કાંસ તરફ ચાલ્યા. ગામ રસુલાવાદ આગળ તે કાંસની પાર ઉતરવા મંડ્યા એટલે કાંસના કાદવમાં જ્યાં પગ મૂકીએ કે તરત ફેડ બરોબર અંદર ઉતરી જઇએ. આગળ આગળ લાકડી ખોસીએ તો તે પણ ભોંયમાં

ઉતરી જાય તેથી અમે તો ગભરાઇ ગયા, પણ સામી બાબુએ ત્રણ છોકરાં પાણીમાં માછલાં પકડતાં હતાં તેમણે અમેને હાથ ઝાલીને ઉતાર્યા. પછી આજવા તળાવની સડકે ચઢી ગયા. આ રીતે અમે વડોદરામાં આવ્યા. શિવરાજપુરથી વડોદરા આવતાં મુખીમાં અમારે નદીઓના તથા વહેતા પાણીના પચીસ ત્રીસ વહેરા ઉતરવા પડ્યા.

આ રીતે વડોદરા આવ્યા અને શહેર પાર ચાલ્યા એટલે આવું બયંકર નુકશાન અમારી નજરો નજર જોયું. બજારનું ફેડ બરોબર પાણી ડોળતા ડોળતા ચાલ્યા. આવું બયંકર નુકશાન જોઇને અમે પણ દીસગીર થઇ ગયા. નુકશાન જોતા જોતા અમે સ્ટેશને આવ્યા. ત્યારે વિશ્વામિત્રીના પુત્ર આગળ ફેટલાંક તજાઇ આવેલાં ઢોર તથા માણસો મરી ગયેલાં પડ્યાં હતાં. ફેટલાંક બાવળનાં ઝાડ ઉપર ભરાઇ રહેલાં હતાં. પાંચ વાગ્યાની ગાડીમાં બેસી અમે અમારા ગામ ખંભોળજમાં આવ્યા.

આવો બયંકર વરસાદ તો બસે વરસ ઉપર પણ થયો ન હતો. શહેરોમાં તથા ગામડાંના આગેવાન લોકોએ જળદેવીને સ્તુતિ કરી નાળીએર વધાવ્યાં તથા વહેતા પાણીમાં ચુંદડીઓ વહેતી મુકી ત્યારે જળદેવીએ ક્ષમા કરી, નહિ તો બધો દેશ બોળાઇ જવાનો સંભવ હતો. બધા દેશમાં કરોડો રૂપિયાનું નુકશાન થયું. દેશની દશા દશ વરસે પણ સારી થવાની નથી. ફેટલાંક શેઠીઆ લોકોએ ધરમાદા અનાજ તથા લુગડાં ગરીબોને આપ્યાં. સરકારે બેકુતોને તગાવી તથા ગિયાવું આપીને લોકોને બહુ મદદ કરી. ઇશ્વરી કાપ થયો. ઇશ્વરનું સ્મરણ કરો અને દીવમાં દયા રાખો. પાપ અભિમાન અહંકાર છોડી દો. હજી શું થયું અને શું થશે તેની કાઇને ખબર નથી. માટે પ્રભુ બળે અને પાપ તબે તોજ જળદેવી ક્ષમા કરશે. મોટાં શહેરોમાં વરસાદથી મુએલાં તથા તજાઇ આવેલાં ઢોર, પશુ,

પંખી, માણસ, કુતરાં બિલાડાં વગેરે કહોવાઇને દુર્ગન્ધ મારે છે. વળી બગ્ગરોમાં પાણી જરાઇને દુકાનોમાં પેઠેલું ને તેથી અનાજ વગેરે માલ પલણીને કહોવાઇ ગએલા. આથી તેને લીધે પણ હવાની અશુદ્ધિમાં કંઇક વધારો થયો છે. તેા એવી જગ્યાઓએ નકામા રખડવું નહિ એવી મારી નમ્ર વિનતિ છે.

લિ. સેવક

મકનદાસ પટેલ

ખંભોળજ

આણંદ ચરોતર ટ્રિસ્ટિંગ પ્રેસમાં મોતીભાઈ મથુરભાઈ
પટેલે પ્રકાશકને માટે છાપ્યું. તા. ૨૭ : ૮ : ૨૭.

